

Kolozsi László

Hat mező, az egyik: Hermina

FISHERMAN'S FRIENDS – HALÁSZ PÉTER DOKUMENTUMSZÍNHÁZ

A játéktér hat egyenlő mezőre oszlik. Játéktérnek mondom a színpadot, mert nemcsak színészeket látunk, nemcsak jeleneteket, nemcsak Halász Péter-darabok egy-egy érdekesebb, többnyire az álomhoz, egy álmodóhoz kapcsolódó epizódját, hanem tévéinterjúk részleteit is, egy szakadt szélekkel kitépett darabot a *Herminamező* werkfilmjéből, kultikus előadások rögzített foszlányait. Játékteret célszerűbb mondani, hiszen abban sem vagyok biztos, hogy ami a színpadon történik, az színházi előadás.

Ha a színházi előadás közösségi élmény, akkor semmiképpen sem az. Ha a színház azt jelenti, hogy ugyanazon nevetünk, ugyanazon csodálkozunk (mi, nézők) – hiszen ugyanazt a darabot nézzük –, és nevetésre ingerel bennünket a másik kacagása, akkor nem mondhatom, hogy Vajdai Vilmosék kísérlete színházi élménnyel ajándékozza meg Halász Péter egykori rajongóit és tisztelőit. De ha nem ragaszkodunk ahhoz, hogy a színház zárt tér, ahhoz, hogy fontos része a színháznak a másik, a másik néző megnyilvánulása is, akkor nyugodtan mondható a *Fisherman's Friends* legalább olyan erőteljes színháznak, legalább olyan erős élménynek, mint a Halász Péter-darabok, -előadások jelentős része. És arról is szól – még ha másképpen is –, mint a Halász-darabok többsége. A szabadságról. Történetesen azért, mert a darab központi, sőt abszolút figurája Halász Péter: egy szabad ember. Egy olyan ember – ez bontakozik ki a hat részletből –, akinek leglényege volt a szabadság.

Vajdai Vilmos álomjeleneteket húzott elő a Halász-repertoárból, mind a hat részletre rá lehetne fogni, hogy egy álom részei. Tulajdonképpen nem lényeges. Halász oeuvre-je olyan összetett és sokrétű, hogy más apropót is elő lehetett volna csalogatni az egyébként az életművéhez képest (annak súlyához képest) csekély anyagból. A Katona József Színház Kamrája szűk hely: bal szélén Halász Péter *Önbizalom* című darabjából ad elő Juristovszky Sosa és a világ legkisebb színházában (vagyis egy, a fejére applikált színpadban) Takátsy Péter. Krízis, krízis, ismételteti Takátsy, mint aki legszívesebben már csak ezt mondaná, semmi mást. Mellettük, balra, műgyepen, műszituációban, műfutás közben beszélget Adorjáni Bálint és Krasznahorkai Ágnes arról, hogy a menedzser (Adorjáni) beszáll-e harmadiknak. Lesz szív alakú kád, szív alakú ágy, és

jön egy csinos barátnő is. Ez a részlet is az *Önbizalom*ból van. És eldönthetetlen: nevetni kell-e rajta. Ez a komikum, Halász komikuma, sötét. Olyan sűrű, mint a kínai levesek; és olyan erős.

A játéktér közepén vetítés. A képek nem túl élesek, olykor nem kivehető, mit is látunk éppen. Bal szélén, alul, interjúk mennek. Halász Péter a szép emlékü *Stúdió*nak (a 90-nek, majd a 94-nek) nyilatkozik, többek közt a lakásszínházról: elmeséli, hogy a szomszéd néni panaszkodott, hogy besúgók garmadája lepi el a lakását, és az egyik fülét a falhoz tapasztva hallgatja, mi folyik a szomszédban. De pechje volt, azon az estén épp egy néma előadás ment.

Nem mellesleg: elképesztő, hogy Halász milyen felszabadultan tudott nevetni minden pöffeszkedő hatalmaskodón és magán a hatalmon is – észleli, hogy az milyen dühvel, milyen kétségbeesetten akarja tönkretenni, eltüntetni, nyomát is befedni, de azzal is tisztában van, hogy úgy tud túljárni az eszén, úgy tudja igazán felpiszkálni, ha nem változtatva a mentalitásán, egy percre el nem felhősödő ábrázattal, csak derül rajta. A vetítéseken megjelenő Halász Péter mindig derűs. Derűs feljebb is, a *Gyereünk* című új színházi előadás részletében. Egy néző ölébe ül: hogy az előadás emlékezetesebb legyen. Hihetünk neki. A geg tulajdonképpen pontosan mutat rá, miért maradtak (más egyéb okok miatt is, persze) Halász előadásai emlékezetesek. A bátorsága is maradandó. Jobbra fent a *Herminamező* werkfilmje pereg. Ez az a film, amely a legtöbbet mondja '56-ról – pedig rengeteg film született a nagy esemény nagy évfordulójára. Ez az, amely nemcsak ötvenhatos film – hiszen a többi, a lényegtelegebbek csak azok, és legfeljebb csak az évfordulókon kerülnek majd elő. Pedig a főhős, ha jobban megnézzük: Ken, vagyis Barbie párja. A *Herminamező* alatt egy dal megy: a *Mr. Dead és Mrs. Free*. A Squat Színház előadásának részlete. Háborús funky.

A kivetítés mellett a *Kínáiból* játszik egy nyúl farknyit Tenki Réka és Dankó István. Tenki Réka felébred, és elmeséli egy színes, szélesvásznú álmát. Mellettük egy remek részlet megy ugyanebből a darabból: a meghallgatás, Bánki Gergely és Gosztonyi Csaba előadásában. Minden színész, ha jól számoltam, tizenötször játssza el ugyanazt a nyúl farknyi részletet újra és újra. A legjobban, a legátéltebben Bánki Gergelyék produ-

egy-egy baljós vagy a valóságos helyzeteket komikusan lehetetlenné keverő álom) és az utolsó, a ravatalozón elmondott beszédhez. Mi, nézők határozzuk meg, mennyit akarunk hallani egy-egy jelenetből. Mihez milyen képet nézünk. Ha nem bírjuk, nem tetszik, amit hallunk, továbbkapcsolhatunk. A másik nevetését csak sejthetjük, megpróbálhatjuk kitalálni, hogy ki, hol, miért mordult fel, kacagott, bődült el. Ez nem közösségi élmény; a másik néző reakciója: adalékanyag.

Nem feltétlenül az a tisztességes nézői (vagyis hallgatói) magatartás, ha minden képet szépen végigvesszünk, mint egy nyelvlecke. Úgy éreztem, frapáns megoldás lett volna, ha az előadás akkor ér véget, amikor már mindenki elment: ha mindenki akkor megy el, amikor már mindent látott, mindent megértett, ha már biztos benne, hogy a munkát – ami jelen esetben nemcsak befogadást, a néző szokásos munkáját, hanem gyász munkát is jelent – maradéktalanul elvégezte. De a zárlat egy vers. A *Herminamezőben* is elhangzó, argóban írt vers. A szabad emberről.

„A belső szabadság állapota – írta abban az időben, amikor Halász Péter Nyugatra kényszerült, **Eörsi István** – csak fokként érhető el. Először az igény támad fel, hogy saját törvényeinket kövessük. A szabad-

ság első stádiumában az ember valódi szükségleteit kutatja, megpróbál eltávolodni a konvencionális elvárásoktól. Azután, amikor megindul valódi szükségletei útján, rendszerint agresszíven és provokatívan próbálja érvényre juttatni magát. A harmadik stádiumban jut el az ember oda, hogy a pátosztlanság pátoszával teszi, amit énje sugall, viselkedés helyett létezést nyújt.”

Ez – a pátosztlanság pátosza – jellemezte a leginkább Vajdai Vilmosék méltó megemlékezésnek is nevezhető előadását. A *Fisherman's Friends* erős hatású, akárcsak a megfázottaknak ajánlott cukorka, a *fisherman's friend*. A szabadság harmadik fázisa adott hírt magáról. Egy jelentős színházi ember. Valaki, aki nemcsak álmában volt szabad.

FISHERMAN'S FRIENDS –
HALÁSZ PÉTER DOKUMENTUMSZÍNHÁZ
(A TÁP Színház és a Katona József Színház
közös előadása, Kamra)

Rendező: Vajdai Vilmos